

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Шатрави Сергія Олександровича – на дисертацію Міщанчука Віталія Юрійовича «Адміністративно-правовий механізм реалізації конституційного права на захист свого життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право (08 – право)

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Забезпечення реалізації конституційного права на захист свого життя і здоров'я є однією з основних функцій правової держави і суспільства, що дотримується принципів гуманізму та верховенства права. Це право має фундаментальне значення, оскільки без забезпечення фізичної недоторканності і життя неможливо говорити про повноцінну реалізацію інших прав і свобод людини. Право на життя є першоосновою будь-яких правових систем, адже воно передбачає захист найвищого блага – людського існування, яке є необхідною умовою для здійснення особистих, соціальних, економічних та політичних прав. Крім того, реалізація права на захист свого життя і здоров'я є основою для забезпечення соціальної стабільності. Громадяни, які відчують себе захищеними, мають більше довіри до державних інститутів та здатні брати активнішу участь у громадському житті. У той же час, нехтування цим правом може призвести до суспільного невдоволення, соціальної напруги та конфліктів. Соціальна нерівність у доступі до медичних послуг або забезпеченні умов безпеки може стати причиною конфронтації між різними соціальними групами, що підриває стабільність держави. Таким чином, актуальність та своєчасність дисертаційного дослідження Міщанчука Віталія Юрійовича «Адміністративно-правовий механізм реалізації конституційного права на захист свого життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань» не може викликати жодних сумнівів.

Про актуальність та своєчасність роботи свідчить також те, що дослідження виконано відповідно до: Цілей сталого розвитку України на період

до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019; Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021; Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390) (с.18).

В дисертації чітко визначено мету, яка полягає у тому, щоб спираючись на аналіз наукових поглядів вчених, норм чинного законодавства та практики його реалізації, з'ясувати сутність, зміст та особливості адміністративно-правового механізму реалізації конституційного права на захист свого життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань, а також спираючись на позитивний вітчизняний та зарубіжний досвід розробити пропозиції та рекомендації спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства у цій сфері (с.19). На виконання окресленої мети дисертантом чітко сформульовано завдання, які, судячи з аналізу висновків, автор повністю виконав.

Об'єкт та предмет дослідження сформульовані вдало та відповідають встановленим вимогам. Зокрема, об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі реалізації конституційного права на захист свого життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань. В свою чергу предметом дослідження є адміністративно-правовий механізм реалізації конституційного права на захист свого життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань (с.20).

З метою досягнення об'єктивного наукового результату та формування відповідних положень та висновків, що характеризують наукову новизну роботи, використано сукупність сучасних філософських, загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання. Їх застосування обумовлено системним підходом, що дало дисертанту можливість досліджувати проблеми

в єдності їх соціального змісту і юридичної форми.

Варто також з позитивного боку відмітити те, що робота має як практичне так і теоретичне значення, адже результати дослідження запровадженні у науково-дослідній сфері, у правотворчості, у правозастосовній діяльності та освітньому процесі, про що свідчать відповідні акти впровадження.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що дисертаційна робота є однією із перших спроб після початку повномасштабного вторгнення, комплексно, на монографічному рівні, з'ясувати сутність, зміст та особливості адміністративно-правового механізму реалізації конституційного права на захист свого життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань, на основі чого розробити пропозиції та рекомендації спрямовані на вдосконалення адміністративного законодавства у цій сфері. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, основні з них такі:

- з'ясовано, що право на життя — це фундаментальне і невід'ємне право кожної людини на існування, яке передбачає захист її життя від незаконних посягань з боку інших осіб, держави або будь-яких інших суб'єктів. Це право забезпечує юридичні гарантії недоторканності фізичного існування людини та зобов'язує державу створювати умови для його захисту, включаючи заборону свавільного позбавлення життя та обов'язок сприяти охороні життя громадян через правові, соціальні й медичні заходи (с.72);

- відзначено, що роль адміністративного права в контексті забезпечення права на захист свого життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань, полягає у наступному: по-перше, адміністративно-правове забезпечення, поряд з конституційним, цивільним та кримінальним, - є проявом публічно-правового забезпечення; по-друге, адміністративно-правова природа права на захист свого життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей підтверджується тим, що у відповідному напрямку здійснює діяльність низка органів державної влади. А відтак, цілком справедливим буде говорити про те, що право на захист свого життя і здоров'я,

життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань - є об'єктом адміністративно-правового регулювання (с.74);

- констатовано, що державна політика у сфері обігу зброї в Україні в частині реалізації конституційного права на захист свого життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань, – це організована, систематизована та врегульована нормами національного законодавства управлінська діяльність щодо унормування, вирішення проблеми незаконного виготовлення, володіння, використання, зберігання та розпорядження зброєю, визначення меж контролю за незаконним обігом зброї, що забезпечується завдяки адміністративно-правовому механізму формування стратегії у зазначеній сфері (с.123);

- з'ясовано, що до адміністративно-правових обмежень щодо застосування зброї для захисту життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань, слід віднести наступні: 1) чітке визначення видів зброї, які можуть застосовуватись для захисту життя та здоров'я; 2) визначення вікових обмежень щодо володіння зброєю, зокрема вогнепальною; 3) визначення кола осіб, які не мають право на придбання вогнепальної, зокрема це стосується тих, що вчиняли певного виду правопорушення; 4) встановлення меж допустимою оборони за допомогою використання зброї, використання якої є можливим лише у випадку реальної загрози життю або здоров'ю, коли інші засоби захисту виявилися неефективними або неможливими для застосування; 5) закріплення меж адміністративної та кримінальної відповідальності за перевищення меж допустимою самооборони (с.127);

- аргументовано, що на сьогоднішній день у світі склались досить різноманітні підходи щодо забезпечення реалізації права на захист свого життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань, зокрема за допомогою використання зброї. Так, США та Швейцарія використовують досить ліберальні підходи до самооборони та використання зброї (зокрема вогнепальної) під час її здійснення, що призводить до того, що в цих країнах рівень володіння зброєю на душу населення є найвищим серед всіх цивілізованих

країн світу. Однак, у США спостерігається досить великий рівень вчинення злочинів саме за допомогою вогнепальної зброї. Інші країни мають досить жорсткий підхід до регулювання питання самооборони та використання зброї, що також виглядає досить виправданим, з огляду на оцінку їх досвіду (с.169);

- констатовано, що прогалини у нормативно-правовому регулюванні реалізації права на захист свого життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань, обумовлені: по-перше, динамічністю розвитку держави та суспільства. Адже сьогодні з'являються нові технології, змінюються уявлення про безпеку. Законодавство часто не встигає за цими змінами, що призводить до появи "сірих зон" і можливостей для зловживань; по-друге, недостатньою координацією роботи між суб'єктами, які уповноважені за формування та реалізацію державної політики у досліджуваній сфері, а також безпосередню реалізацію заходів у досліджуваній сфері суспільного життя; по-третє, нестабільною соціальною, економічною, політичною та безпековою ситуацією, які підвищують роль та значення діяльності, орієнтованої на реалізацію права на захист свого життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань; по-четверте, відсутністю достатнього фінансування на правоохоронні органи, суди, медичні установи та інші структури, відповідальні за забезпечення безпеки громадян; по-п'яте, низьким рівнем правової свідомості та культури громадян, особливо у частині використання спеціальних інструментів та засобів (зокрема, зброї) для захисту свого життя та здоров'я; по-шосте, відсутністю належної оцінки наслідків. Прийняття нових законів часто здійснюється без достатньої оцінки їх можливих наслідків, що може призводити до небажаних результатів (с.170).

В роботі містяться й інші цікаві, як з практичної точки зору, так і з теоретичної, пропозиції та рекомендації.

Разом із тим, дисертація не позбавлена певних недоліків та суперечливих положень, які потребують додаткових пояснень та уточнень, зокрема:

1. З огляду на тематику дисертаційного дослідження, було б логічним, якби дисертант сформулював авторське визначення поняття адміністративно-

правового механізму реалізації конституційного права на захист свого життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань.

2. Розглядаючи у Розділі 2 дисертації адміністративно-правовий механізм обігу зброї як інструмента реалізації права на захист свого життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань здобувач робить низку цікавих з теоретичної та практичної точки зору висновків. Разом із тим, зміст багатьох категорій залишається нерозкритим. Так, додатково хотілося уточнити сутність поняття «незаконний обіг зброї», яке Віталій Юрійович неодноразово використовує у підрозділах 2.1. та 2.2. дисертації.

3. На сторінці 117 автор цілком слушно вказує, що державна політика у сфері обігу зброї спрямована, перш за все, на ефективне правове регулювання питання виготовлення, володіння, використання, зберігання та розпорядження зброєю, нівелювання процесів незаконного володіння та використання зброї, та виведення цієї сфери із тіні, зокрема з метою захисту права людини на життя та здоров'я. Разом із тим, щоб дане твердження було більш змістовним, автору необхідно було сформулювати власний підхід щодо переліку характерних особливостей даної політики.

4. Враховуючи зміст піднятого у Розділі 2 дисертації питання, було б цілком логічним, якби в рамках розділу 3, присвяченого сучасним трендам удосконалення адміністративно-правових інструментів реалізації права на захист свого життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань, автором було приділено окрему увагу покращенню адміністративного законодавства у сфері використання зброї та застосування її для захисту та життя здоров'я людини.

5. Автор на сторінці 164 дисертаційної роботи вказує, що в Україні важливим є запровадження чітких норм законодавства щодо пропорційності самооборони, як це реалізовано в Німеччині та Швейцарії. Це дозволило б уникнути випадків надмірного використання сили під час самозахисту та покращити правову захищеність громадян, які дійсно потребують захисту.

Однак, на нашу думку, такий принцип в Україні вже запроваджено, а тому додатково хотілося б уточнити позицію автора стосовно даного питання.

Вищенаведені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку якості виконаної дисертантом роботи і в певній мірі носять характер побажань.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що викладені в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані у: *науково-дослідній сфері* – як підґрунтя для проведення подальших теоретико-правових досліджень, присвячених характеристиці адміністративно-правового механізму реалізації конституційного права на захист свого життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права); *правотворчій сфері* – в процесі розробки нових та вдосконалення діючих нормативно-правових актів різної юридичної сили, положення яких спрямовані на регулювання адміністративно-правового механізму реалізації конституційного права на захист свого життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань; *правозастосовній сфері* – з метою підвищення ефективності діяльності органів державної влади, як відповідають за забезпечення функціонування адміністративно-правового механізму реалізації конституційного права на захист свого життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань; *освітньому процесі* – під час підготовки підручників і навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право»; «Теорія держави і права»; «Конституційне права» тощо.

Вдалих і логічно поєднаний вибір у дослідженні питань, їх актуальність, розумне співвідношення теоретичних міркувань та прикладів з практики, чіткість викладу матеріалу, аргументованість наукових висновків і узагальнень свідчать про значний науковий рівень проведеного дослідження та його практичне значення.

Зміст дисертаційної роботи висвітлений достатньо повно, виклад запропонованих в роботі положень базується на ґрунтовному опрацюванні літературних джерел із проблематики дисертаційного дослідження. Автор

сформулював свої висновки, які здатні стати значним внеском у розвиток вітчизняного адміністративного права.

Основні положення дисертаційного дослідження знайшли своє висвітлення у п'яти статтях опубліковано у наукових фахових виданнях України та тезах доповідей на трьох науково-практичних конференціях.

Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до встановлених вимог.

Отже, можна зробити висновок, що дисертаційне дослідження Міщанчука Віталія Юрійовича «Адміністративно-правовий механізм реалізації конституційного права на захист свого життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретну наукову задачу та має значення для розвитку науки адміністративного права. Вона відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України «Про порядок присудження наукових ступенів» від 24 липня 2013 року № 567 щодо кандидатських дисертацій, а її автор – Міщанчук Віталій Юрійович – заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

**завідувач науково-дослідної лабораторії
з проблем досудового розслідування НИІ № 1
Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**

Сергій ШАТРАВА